

แง่มุมใหม่ และข้อมูลใหม่ ในการศึกษาภาคใต้

เชิดชัย อุดมพันธ์

ในสถานการณ์ที่ประเทศไทยและสังคมโลกยังคงอยู่ในบรรยากาศของ “มหันตภัยโควิด 19” วารสาร “สุโขทัย” ฉบับที่ผ่านมาก็ได้กล่าวถึงแง่มุมและเรื่องราวโรคติดต่อนี้ไว้เป็นหลักฐานในทางประวัติศาสตร์แล้ว

มาถึงฉบับนี้เปลี่ยนบรรยากาศไปย้อนประวัติศาสตร์ เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในจังหวัดภาคใต้กันบ้าง บทความเด่นฉบับนี้จึงเป็นเรื่องราวจากนักวิชาการชาวจีน Ma Guitong ที่เขียนเรื่อง “พัฒนาการสร้างเครือข่ายของชาวจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง”

แม้ในงานวิชาการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสังคมภาคใต้ จะมีงานศึกษาเกี่ยวกับคนจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนออกมาหลาย ๆ เล่มแล้ว เช่นงานเรื่อง “จีนทักษิณ” ของสุจิตวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ หนังสือเรื่อง “ขุนนิพัทธ์จีนนคร...(เจีย กี้ซี้) : พ่อค้าคนจีนผู้สร้างประวัติศาสตร์ขนาดใหญ่และหัวเมืองภาคใต้” ของศุภิมา นวศ์สุภาพ รวมถึงผลงาน “ทุนจีนปักชำใต้ : ภูมิหลังเบื้องลึกทุนใหญ่โพ้นทะเล” ของ ภูวดล ทรงประเสริฐ หรืองานของ ศุภการ สิรีไพศาล อภิเชษฐ กาญจนดิฐ พรชัย นาคสีทอง และสุมาลี ทองดี เมื่อ พ.ศ.2548 เรื่อง “ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนเมืองหาดใหญ่อดีตถึงปัจจุบัน”

แต่องค์ความรู้เกี่ยวกับคนจีนในภาคใต้อีกยังคงมีแง่มุมที่ไม่จบสิ้น โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรม เราจะพบว่ามรดกของความเป็นจีนมีบทบาทต่อวิถีชีวิต วิถีคิด ความเชื่อ ตลอดจนลักษณะทางสังคมวิทยาอยู่ไม่น้อย ดังที่อาจารย์หมาซี้ว่า พัฒนาการในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนฮากกาที่เกิดขึ้นอย่างเข้มข้นในภาคใต้และในประเทศไทยโดยรวมนั้น เป็นผลสะท้อนโดยตรงของการขยายอำนาจจัดการคนต่างชาติของรัฐบาลไทยที่ได้ปฏิบัติอย่างเข้มงวดตั้งแต่ทศวรรษ 2470 เป็นต้นมา กลุ่มชาวจีนฮากกาจึงก่อตัวเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งขึ้นเพื่อรองรับกับสถานการณ์และบริบททางสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงของรัฐบาลไทย พวกเขาได้ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ตัวเองเข้ากับอัตลักษณ์ความเป็นไทย ต้องแสดงออกถึงความเป็นไทยในด้านเชื้อชาติลดความเป็นจีนให้น้อยลง มีการปรับเปลี่ยนสำนึกคิดและเรียนรู้สังคม ภาษา วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของไทยมากขึ้น

บทความของ ดร.หมา ทำให้เห็นเครือข่ายสัมพันธ์ของชาวจีนในภาคใต้ที่ข้ามพรมแดน จากหาดใหญ่ซึ่งเป็นเมืองหลวงของภาคใต้ ไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดชายแดน จนกระทั่งถึงอำเภอเบตงใต้สุดแดนสยามที่ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งมี

บทบาทการเคลื่อนไหวของชาวจีนโพ้นทะเล ดำรงอยู่ด้วยอย่างใกล้ชิด

บทความอีกเรื่องคือการวิเคราะห์วรรณกรรม นิราศปัตตานี ของพิเชฐ แสงทอง ที่บอกเล่าให้เห็น สถานการณ์ของจังหวัดปัตตานีในเหตุการณ์ญี่ปุ่น ยกพลขึ้นบกเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 เหตุการณ์ ครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ปัตตานีกับศูนย์กลางอำนาจราชการที่กรุงเทพฯ และความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับไทยผ่าน ความหมายระหว่างบรรทัด ขณะเดียวกันก็แสดง ถึงทัศนคติของชาวปัตตานีที่มีต่อกองทหารญี่ปุ่น ในยุคนั้นในลักษณะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออก

งานชิ้นนี้เป็นกรณีวิเคราะห์ข้อมูลวรรณกรรม เพื่อสะท้อนประวัติศาสตร์ความคิดของประชาชน ซึ่งอาจจะมองเห็นได้ยากจากเอกสารของทาง ราชการที่ขาดอารมณ์และความรู้สึก ประวัติศาสตร์ ลักษณะนี้จึงสามารถค้นพบได้จากเอกสารส่วนบุคคลหรือจากหลักฐานประวัติศาสตร์บอกเล่าของ ประชาชนเท่านั้น ดังเราจะเห็นได้จากบทความอีก ชิ้นหนึ่งของ ชิด ชยากร ที่ย้อนเล่าถึงความทรงจำ เกี่ยวกับเหตุการณ์ประท้วงรัฐบาลโดยกลุ่มชาว พังงาและนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัด ทั้งนี้บทความเน้นมุมมองจากความ ทรงจำของ นักเรียนโรงเรียนตะกั่วป่า “เสนานุกูล” ที่ได้เข้าร่วม การชุมนุมประท้วงครั้งนั้นด้วย

ข้อมูลลักษณะนี้จึงเป็นข้อมูลจากประวัติศาสตร์ บอกเล่าที่ให้ข้อเท็จจริงใหม่ที่ไม่เคยมีเอกสารใด บันทึกได้ เนื่องจากสัมพันธ์กับอารมณ์และความ รู้สึกของผู้คนซึ่งเป็นปัจเจกบุคคล และร่วมอยู่ใน เหตุการณ์นั้นโดยตรง ความทรงจำของ ชิด ชยากร ทำให้เห็นบรรยากาศความคึกคักและตื่นตัวใน ทางการเมืองของเยาวชนไทยในช่วงทศวรรษ 2510 หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ต่อเนื่องไปจน กระทั่งเกิดเหตุ 6 ตุลาคม 2519 เห็นความเคลื่อนไหว

ของคนท้องถิ่นในลักษณะแนวร่วมการชุมนุมของ นักเรียนนักศึกษาและประชาชนในกรุงเทพฯ โดยที่ ท้องถิ่นนั้นมีประเด็นปัญหากลางของตัวเอง กรณีนี้ ก็คล้ายคลึงกับที่เกิดการลุกฮือขึ้นประท้วงของ ชาวบ้าน ตลอดจนนักเรียน และนักศึกษาในจังหวัด ปัตตานีกรณีสังหารโหดทิ้งสะพานทอดที่เกิดขึ้นใน ปี พ.ศ.2518 กระทั่งกลายเป็นหน้าหนึ่งของ ประวัติศาสตร์ปัตตานี ซึ่งวารสารรัฐสมิแล ก็ได้เคย ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับเรื่องนี้ไปแล้วในฉบับที่ 3 ปี ที่ 40 เดือนกันยายน-ธันวาคม 2562 ในบทความ เรื่อง “ความเป็นมาของการจัดการชายแดนใต้ : เรื่องเล่าการประท้วง กรณี ‘สะพานทอด’ สมัย รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช”

ส่วนบทความอื่น ๆ ในฉบับนี้ก็ล้วนแล้วแต่ น่าสนใจทั้งสิ้น เช่น บทความของวสันต์ ญาดีพัฒน์ ที่บอกเล่าถึงการเข้ามาয়กระดบังงานวันวิสาขบูชา ของชาวบ้านให้กลายเป็นพระราชพิธีบำเพ็ญกุศล ของสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่มีการปฏิบัติกันมา อย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาล ที่ 9 ขณะที่บทความของอาชญาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ บอกเล่าถึงความเป็นมาของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือ “โรงพยาบาลบนควนท่าข้าม” ที่เรารู้จักกันดีว่าเป็นโรงพยาบาลสำหรับผู้ป่วย โรคจิตเวชที่สร้างขึ้นเป็นแห่งที่ 2 ของประเทศไทย โดยคณะราษฎร ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการ ปกครอง 2475

บทความของสมาน อุ้งามสิน ก็บอกเล่าถึง เรื่องเล่าคลาสสิกเรื่อง “นัสนูดิน” ที่แม้จะเป็นเรื่องที่ สร้างอารมณ์เบิกบานสนุกสนาน แต่ในมิติเชิงลึก แล้ว เรื่องเล่าเรื่องนี้ชวนกลเม็ดการสอนหลัก สัจธรรมพื้นฐานและปรัชญาซูฟีเอาไว้อย่าง แนบเนียน ■